

Het integratievraagstuk van Charlois (1)

Het gaat onze draaglast te boven!

Een noodkreet uit de lokale praktijk

DOMINIC SCHRIJER

Opnieuw brak onlangs een publiek debat uit over de concentratie van kansarme migranten in de grote steden. Mijn uitspraken over een meer evenwichtige spreiding van kansarmen bleken een belangrijke impuls voor die discussie te zijn. Ik deed die uitspraken in reactie op een onderzoek naar de demografische ontwikkeling van Rotterdam. Dat onderzoek van het Centrum voor Onderzoek en Statistiek gaf aan dat Rotterdam in 2017 aanmerkelijk jonger, kleurrijker en armer zal zijn. En voor de deelgemeente Charlois, waarvan ik dagelijks bestuurder ben, zou dat in zeer sterke mate het geval zijn. In reactie daarop heb ik aangegeven dat er grenzen zijn aan de toenemende verarming van Charlois. De toestroom van kansarme migranten gaat de draaglast van deelgemeente en bewoners te boven. Mijn pleidooi was en blijft simpel: de verdeling van kansarme migranten over stad en regio zal veel evenwichtiger moeten worden.

56 De discussie kreeg een landelijk karakter na de introductie van het begrip 'allochtonenstop' door Leefbaar Rotterdam. Dit bood mij de gelegenheid om mijn eigen positie beter te markeren. Niet herkomst of etniciteit, maar de sociaal-economische positie van bewoners vormt voor mij de centrale kwestie. Ik heb, onder invloed

Over de auteur Dominic Schrijer is dagelijks bestuurder voor de PvdA in de Rotterdamse deelgemeente Charlois

van de ophef in de media, op dit vlak nu enkele praktische voorstellen uitgewerkt. In dit artikel wil ik hier nader op in gaan. Ik wil om te beginnen het begrip 'kansarme migranten' nader omschrijven. Vervolgens kom ik op cruciale vragen rondom huisvesting, integratie en inburgering. In hoeverre kan er sprake zijn van gedeelde verantwoordelijkheid van buurgemeenten en hogere overheden? Daarna ga ik in op het landelijke migratiebeleid (of juist het ontbreken hiervan) en de desastreuze uitwerking hiervan op lokaal niveau.

WAAR HEBBEN WE HET OVER?

Iemand is kansarm wanneer hij/zij aantoonbaar niet in staat is om voor zichzelf en eventuele gezinsleden zorg en verantwoordelijkheid te dragen. Essentiële voorwaarden voor het zichzelf kunnen handhaven zijn: het op legale manier kunnen voorzien in eigen levensonderhoud (inkomen) en het hebben van rechtmatige huisvesting. Voor mensen van niet-Nederlandse komaf is het verder cruciaal om de Nederlandse taal te spreken en kennis te hebben van de Nederlandse gewoonten. Het gaat voor alle duidelijkheid om mensen die legaal in Nederland verblijven (later kom ik op asielzoekers en illegalen), en die uiteindelijk zonder hulp van de overheid niet in staat zijn een zelfstandig bestaan op te bouwen. Het zijn vooral de oude en 'slechte'

Het integratievraagstuk van Charlois Dominic Schrijer *Het gaat onze draaglast te boven!*

wijken en in toenemende mate de naoorlogse flatwijken in de grote steden waar deze mensen onderdak vinden. Door de weinig perspectiefrijke omstandigheden waarin deze mensen zich bevinden, zijn zij aangewezen op de hulp van lotgenoten, maar ook op mensen die hun situatie uitbuiten (huisjesmelkers, illegaal werk zoals drugshandel en prostitutie). Voor andere bewoners in deze wijken veroorzaken deze mensen niet zelden — bewust en onbewust — veel overlast.

Deze situatie instandhouden is onacceptabel: zowel voor de betrokkenen als voor de betrokken wijken. De betrokkenen hebben geen perspectief op een normale toekomst en anderen zien hun wijk zienderogen achteruitgaan. Dit is geen kwestie van allochtoon versus autochtoon of zwart versus wit, maar een kwestie van kansarm versus kansrijk. Het gegeven dat de meeste mensen in een kansarme positie in Rotterdam allochtoon is, wil niet zeggen dat alle allochtonen kansarm zijn en problemen hebben. Om een minder beladen vergelijking te maken: het is bekend dat linkshandige mensen vaker dan rechtshandige hoogintelligent zijn, maar dat is geen reden voor universiteiten om linkshandige aankomende studenten geen vooropleidingdiploma's te vragen.

KANSARMEN EN INTEGRATIE

De overheid heeft allereerst de plicht op te treden tegen onrechtmatige bewoning, criminaliteit en overlast in wijken. Voor alle bewoners dient de leefbaarheid gegarandeerd te worden, dat is de norm. Daarnaast dient de overheid zorg te dragen voor de mensen die zich in dit soort uitzichtloze en kansarme situaties bevinden. In die delen van Charlois waar wordt gewerkt met zogenoemde interventie-teams (met daarin vertegenwoordigd de deelgemeente, de politie, woningtoezicht en de dienst Sociale Zaken en Werkgelegenheid) wordt een eind gemaakt aan de meest weerspannende woon- en leefomstandigheden waarin mensen zijn gehuisvest (door aanschrijving, boetes en eventuele sluiting

van dit soort panden). Daarnaast proberen deze teams er voor te zorgen dat mensen op een normale manier gehuisvest worden en dat zij ook hulp en begeleiding krijgen om hun leven weer op orde te brengen. Het zo maar op straat zetten van deze mensen zou het probleem alleen maar verplaatsen en vergroten. Toch blijkt dit in de praktijk vreselijk moeilijk, want er is bijna geen huisvesting in deze 'onderkant' van de woningmarkt (sociale pensions, begeleid wonen etc.).

Vaak blijkt er tevens sprake van complexe gezondheids- en inkomensproblemen. De hulp aan dit soort mensen van reguliere instellingen schiet vaak zijn doel voorbij. Het blijkt in de praktijk moeilijk om hulp op dit soort individuele gevallen toe te snijden. Betrokkenen vallen vaak terug in oude gewoonten. En integratie en inburgering dan? Ervaringen in de praktijk laten zien dat kansarme mensen puur aan het overleven zijn. Ze proberen van dag tot dag het hoofd boven water te houden. Hun woonduur is vaak niet langer dan een half jaar op een bepaald adres. Al met al geen ideale situatie om eens een taal cursus te gaan volgen of je druk te maken over de relatie met je burens. Pas als de elementaire sociaal-economische omstandigheden op orde zijn (regulier inkomen, fatsoenlijke huisvesting), zal iemand pas toekomen aan 'echt' leven en ook meer geïnteresseerd raken in de buurt waarin hij of zij woont, in de school voor de kinderen e.d. Al jaren lang is duidelijk dat migranten die zichzelf een stabiele sociaal-economische positie hebben weten te verwerven en zo stijgen op de sociale ladder, goed geïntegreerd raken, hun talen spreken en actief participeren in allerlei verenigingen en deelnemen aan sociale activiteiten.

Een stabiel bestaan start met het hebben van normale woonruimte en een regulier inkomen. Daarna of daarnaast zijn ook inburgering en integratie van groot belang om als individu een zelfstandig bestaan op te kunnen bouwen. Deze taak lijkt tot nu toe geheel toebedeeld te zijn aan de overheid (taallessen, cursussen). In andere westerse landen zijn het particulier initiatief en 'de markt' veel actiever en vaak ook effectiever op

Het integratievraagstuk van Charlois Dominic Schrijer *Het gaat onze draaglast te boven!*

dit vlak. In Amerika, waar het spreken van de taal en de kennis van het land vereiste zijn voor het verkrijgen van het staatsburgerschap, heeft de overheid nagenoeg geen rol bij het aanbieden van taal- en inburgeringscursussen.

Dit alles neemt niet weg dat de laatste tijd (ze-ker na '11 september' en de opkomst van Pim Fortuyn) er wel degelijk te signaleren valt dat groepen allochtonen zich terugtrekken in eigen kring en opvattingen uitdragen die soms strijdig zijn met Nederlandse regels en vrijheden. Een voorbeeld is de toenemende intimidatie en agressie jegens vrouwen en homo's. Iemand die ervoor kiest in dit land zijn bestaan op te bouwen heeft de plicht zich de taal eigen te maken en zich te verdiepen in de Nederlandse normen en waarden en de hier geldende vrijheden van burgers te respecteren. Tot deze burgerplicht hoort ook de bereidheid om kennis te nemen van de cultuur en gewoonten van anderen. Helaas ontwikkelt een groeiende groep autochtone Nederlanders ook vergaande vooroordelen en stereotype beelden van allochtonen en worden opvattingen hierover steeds luider uitgedragen. Ook dit is niet bepaald bevorderlijk voor het proces van integratie. Als dit de reden is waarom, door wie dan ook, wordt gepleit voor een maximaal aantal allochtonen per wijk of stad, dan is dat volstrekt verwerpelijk. Integratie is wel degelijk een proces dat van twee kanten dient te komen. Het gaat hier om een gedeelde zorg voor alle inwoners van deze stad, waarbij het geen probleem is als groepen mensen langs elkaar heen leven, zolang ze elkaar maar in hun waarde laten en geen inbreuk doen op elkaars vrijheden. Dit vraagt naast tolerantie ook zelfbeperking van mensen. Niet alles kan; de vrijheid van de één stopt waar de vrijheid van de ander wordt aangetaast!

58

HOE DAN WEL?

De problemen die hierboven zijn beschreven worden gelukkig steeds breder onderkend. Terecht is de vraag naar voren gekomen hoe een en ander aan te pakken en in praktijk te brengen.

Mede op basis van mijn ervaringen in Charlois, waar, nog altijd op te beperkte schaal, nuttige ervaringen zijn opgedaan, belicht ik enkele cruciale praktijkervaringen.

Allereerst de huisvesting. Dit is voor Rotterdam de crux. Grote groepen kansarme migranten komen naar Rotterdam omdat het hier — in vergelijking met andere steden — nog steeds zeer eenvoudig is om aan tijdelijke huisvesting te komen. Ieder mens heeft namelijk een plek nodig om te slapen en hier zijn die plekken — vraag niet wat voor plekken — volop aanwezig.

Hoe komt dat? Door de kwetsbaarheid van de Rotterdamse woningvoorraad (veel kleine, verouderde, gehorige huurappartementen) en de gestegen welvaart van de voormalige bewoners, zijn er de laatste jaren veel van dit soort woningen vrijgekomen. Middeninkomengroepen konden immers een betere woning buiten de stad betrekken. Was het gemiddelde arbeidersgezin vroeger tevreden met een 4-kamer portiek etagewoning in de Tarwewijk of Pendrecht, tegenwoordig kan men zich een kleinere of grotere eengezinswoning veroorloven. De staat van onderhoud van de achtergelaten, verouderde woningen maakt veelal grote investeringen noodzakelijk, maar hiervan wordt door veel eigenaren afgezien omdat die investeringen niet meer terug te verdienen zijn (door de lage verwachte huuropbrengsten).

Veel bezit is afgestoten en in handen van eigenaren die minder kunnen of willen investeren in onderhoud, waardoor deze woningen ook nog eens minder aantrekkelijk worden voor mensen die zich wel iets kunnen veroorloven. In de jaren negentig komen daarbovenop, juist in de meer kwetsbare wijken van de stad met veel particuliere goedkope woningen, tal van onrechtmatige activiteiten de buurt binnen. Sommige eigenaren en beheerders bieden volop aanleiding voor zaken als drughandel, hennepkwekerijen en illegale kamerverhuur. Met de 'wet Victoria' is de drughandel vanuit woningen behoorlijk in de grip gekomen. Maar de vraag naar tijdelijke woonruimte van mensen die niet op de reguliere woonmarkt een plek kunnen vinden is in-

Het integratievraagstuk van Charlois Dominic Schrijer *Het gaat onze draaglast te boven!*

middels zo groot geworden, dat het zeer lucratief is hier gelegenheid voor te bieden. Verder is iedere grote stad natuurlijk sowieso aantrekkelijk vanwege z'n illegale economie, en dat geldt met name nog de Rotterdamse haven waar veel vies en gevaarlijk wordt.

Wat te doen? Om te beginnen zouden we zo snel mogelijk een einde moeten maken aan illegale kamerverhuur bij particuliere verhuurders, en aan situaties van onderverhuur, overbewoning en overlast bij corporaties. De stad dient veel minder ruimte te bieden aan allerlei vormen van onrechtmatige huisvesting. Dat zal de aantrekkingskracht van de stad op bepaalde groepen sterk verminderen. Als huurbeschermingsregels hier in de praktijk knellen, dan moet daar serieus naar gekeken worden. Corporaties zouden in de meest kwetsbare complexen en buurten af moeten (kunnen en willen) wijken van de algemeen geldende regels voor woningtoewijzing. Tegelijkertijd moeten stad en regio met de corporaties veel meer doen aan het reguleren van de onderkant van de woningmarkt (ook wel 'het souterrain' genoemd). Het ontbreken hiervan is de reden dat te veel mensen aangewezen zijn op onrechtmatige kamerverhuur.

Het is de kerntaak van corporaties (er zijn corporaties bij die dat vergeten lijken te zijn) om huisvesting te bieden aan kwetsbare mensen en mensen die niet willen of kunnen kopen. Te denken valt aan sociale pensions, *short stay hotels*, internaten en kleinschalige begeleidwonen-projecten (met begeleiding op dag-tot-dag basis tot 24-uurs begeleiding). Een actieve corporatie als Maasoevers-Woonbron heeft zichzelf ten doel gesteld 10% van haar woningbezit aan te bieden voor dit 'souterrain'. Dat is niet alleen bestemd voor kansarme migranten, maar ook voor andere kwetsbare groepen die anders overgeleverd zijn aan huisjesmelkers of op straat moeten slapen. Wanneer alle corporaties in de regio deze doelstelling daadwerkelijk zouden overnemen, kan naar mijn indruk het gros van de kwetsbare mensen in stad en regio onderdak worden geboden. Het aardige van de corporaties in Rotterdam is dat ze allemaal op de schaal van de gehele stad

werken, en sommige zelfs in de gehele regio, zodat deze woonvormen niet op een paar plekken, maar over de gehele stad en regio verspreid, zouden kunnen worden gecreëerd.

SPREIDING VAN ZORG EN HULP

Een grote zorg van de corporaties, en terecht, betreft de vraag wie deze groep bewoners hulp, begeleiding en zorg gaat bieden. Dat is immers niet hun professie. Deze vraag is tevens cruciaal voor het creëren van draagvlak en het vinden van vertrouwen van omwonenden bij het opzetten van dit soort voorzieningen. Om dat vertrouwen te kunnen bieden zal er in de stad enorm anders gewerkt moeten worden door allerlei diensten en instellingen. Sommigen organisaties maken deze omslag nu al voorzichtig zoals bv. Delta-Bouman (geestelijke gezondheids- en verslavingszorg) die via mobiele teams hulp wil bieden aan mensen die in de stad leven in vormen van begeleid wonen. Een ander voorbeeld zijn de 'Rehabteams' (waarom heeft Rotterdam dergelijke teams eigenlijk niet?) die actief zijn in andere grote steden. Zij zoeken daklozen met psychiatrische stoornissen op en proberen letterlijk ter plekke hulp te verlenen. Instellingen als So-ZaWe, GGD en maatschappelijk werk dienen veel meer uit hun kantoorloren te komen. Zij moeten hun cliënten 1 op 1 langdurige hulp gaan bieden.

Stop met het bedenken van nog meer nieuwe programma's voor allerlei categorieën en groepen, maar ontwikkel in plaats daarvan praktische organisatiemethoden die toegesneden zijn op de specifieke vragen van individuele mensen. Veel wetenschappers betogen al jarenlang dat het werken vanuit hokjes, categorieën en algemene regels funest is voor het bieden van hulp aan mensen die vaak met complexe problemen kampen en waarvan onduidelijk is bij welke instantie ze moeten aankloppen. Dit vraagt om minder mensen in de staf, coördinatie en top van dit soort instellingen en meer goed opgeleide en toegeruste mensen op de werkvloer. Hulpverleners die bovendien een ruimere handelingsbe-

Het integratievraagstuk van Charlois Dominic Schrijer *Het gaat onze draaglast te boven!*

voegdheid krijgen om binnen algemene regels van geval tot geval afzonderlijke besluiten te nemen. Dossiers van cliënten die regelmatig door de stad verhuizen (bijvoorbeeld om schuldeisers te ontlopen) dienen ook te worden overgedragen. Het zal een enorme klus zijn om dit alles te organiseren, maar ik heb nooit gezegd dat we voor een eenvoudige opgave staan.

Het slechtste wat het stadsbestuur nu kan doen is — in navolging van het kabinet — ambtenaren te ontslaan en vacaturestops in te stellen. Het is nu alle hens aan dek en iedere ambtenaar is keihard nodig. Wel zal het nodig zijn om de juiste mensen op de juiste plekken aan het werk te krijgen. Zo zouden bijvoorbeeld oudere werknemers, met een grote bekendheid van de stad, niet af moeten vloeien, maar juist de gelegenheid worden geboden om voor een beperkte periode als mentor of begeleider op te treden van kansarme migranten. Ook voor mensen die tijdelijk uitgekeken zijn op hun baan kan dit een aardige tussenstap zijn. Mensen die werken voor de overheid en voor hulpinstanties zijn vaak bijzonder gemotiveerd om hun kennis en ervaring op een praktische manier in te zetten.

De hulp aan kansarme migranten kan en moet de overheid niet alleen bieden. De samenwerking met tal van particuliere instanties in de stad dient geïntensiveerd te worden, om een (vaak tijdelijk) netwerk van zorg en hulp rondom een individu of gezin te vormen. Wat dat betreft doen organisaties als *Het Leger des Heils*, het Centrum voor Dienstverlening, De Pauluskerk, Nora Storm met haar junks, talrijke kerkelijke instellingen als bijvoorbeeld *Youth for Christ* en vluchtelingenwerk, ontzaglijk goed werk. Vele duizenden vrijwilligers in deze stad dragen nu al iedere dag verantwoordelijkheid voor hulp aan van kwetsbare groepen in deze stad. Zij dienen hiervoor meer ruimte en ondersteuning te krijgen. De afstemming tussen overheid en dit soort instellingen rond individuen en gezinnen kan en moet veel beter. De manier waarop in Den Bosch geprobeerd wordt de tijdelijke hulp aan uitgeprocedeerde asielzoekers 'op maat te snijden' kan als voorbeeld dienen. Ook

de manier waarop kleine dorpsgemeenschappen als Vlieland of Aalten asielzoekers heeft opgevangen laat zien dat het mogelijk is zonder noemenswaardige problemen als samenleving hulp te bieden aan mensen die in een kwetsbare positie zitten.

VERDEELD OPVANG EN ZORG BIEDEN

Is al deze zorg alleen voorbehouden aan kansarme migranten? Neen, natuurlijk niet. In de stad wonen veel mensen in een kwetsbare positie waarvoor een dergelijke vorm van opvang en zorg toegankelijk moet zijn. Maar ook zij ontberen deze opvang nu in de praktijk en bevinden zich vaak in dezelfde problematische situatie (in vaak dezelfde wijken) als die waarin veel kansarme migranten wonen. Het opzetten van een netwerk van huisvesting en zorg in stad en regio zoals hierboven geschetst, zal dus in principe ten goede komen aan alle kwetsbare groepen.

En krijgt de Rotterdammer zonder problemen ook nog aandacht? Vaak wordt de overheid en politiek verweten dat ze wel veel aandacht voor de probleemgevallen in de stad heeft, maar weinig oog voor de mensen die geen problemen hebben of veroorzaken. Zeg maar de (achter)blijvers en de doorzetters die nog iets van hun wijk proberen te maken. Het is daarom van groot belang dat op allerlei manieren in de stad doorgaan wordt met activiteiten voor jong en oud die de leefbaarheid en de gezelligheid ten goede komen. Zo heeft Rotterdam met het *Opzoomeren* een naam hoog te houden in ons land. Met de extra aandacht voor de opvang van kwetsbare groepen snijdt het mes bovendien aan twee kanten: mensen met grote problemen wordt hulp geboden en aan situaties van overbewoning, illegale kamerverhuur, criminele praktijken en overlast wordt een eind gemaakt. Dat komt de gehele leefbaarheid in deze wijken direct ten goede. Maar is dit alles eigenlijk wel uit te voeren? Tja, kan het anders dan? Heeft iemand een beter voorstel?

Mijn pleidooi is uiteindelijk simpel: de opvang en zorg voor kansarme migranten moet

Het integratievraagstuk van Charlois Dominic Schrijer *Het gaat onze draaglast te boven!*

eerlijker over stad, regio en land worden verdeeld. Dit is in het belang van betrokkenen zelf en in het belang van de bewoners in de wijken die wel goed voor zichzelf kunnen zorgen. En juist die laatste groep willen we voor de stad behouden ter voorkoming van een veel te eenzijdige bevolkingssamenstelling. Laat ik dit voorop stellen. Voor mij is ieder individu die zich aan de hier geldende regels en wetten houdt, vrij om te staan en gaan waar hij/zij wil. Het beeld dat wordt geschetst alsof kansarme migranten de toegang tot de stad of een wijk geweigerd kan worden is natuurlijk waanzin. Mijn begrip van spreiding is veel minder spectaculair dan de meeste media graag willen horen. Het is eerder een zaak van achterstanden en overlast bestrijden en verdeeld over de stad en de regio opvang en zorg bieden, dan het weren of verplaatsen van mensen. Er zal wel sprake zijn van Instroombeperking wanneer de stad serieus werk maakt van het bestrijden van onrechtmatige kamerverhuur en allerlei vormen van overlast en criminaliteit die hiermee verband houden.

Spreiding kan zich voordoen op het moment dat de overheid gevraagd wordt of genoodzaakt is hulp, zorg en opvang te bieden. Op dat moment moet bekeken worden waar in de stad of de regio plaats is om iemand op te vangen. Als dat niet kan in de wijk waar iemand op dat moment woont (omdat de opvangplekken daar vol zijn), dan moet dat ergens anders. Iemand die zich wilens en wetens onttrekt aan dit hulpaanbod en overlast blijft veroorzaken, zal via het politie en justitie-traject 'opgevangen' dienen te worden.

GESPREIDE VERANTWOORDELIJKHEID

Naast de maatregelen die in een stad als Rotterdam zelf genomen moeten worden, gaat het ook om een verhaal van 'gespreide verantwoordelijkheid' met het Rijk en de landelijke politiek. Al was het maar omdat de Rotterdamse opgave bovenmaats is. Het wordt tijd dat de landelijke politiek en overheid erkend dat de stad Rotterdam in vergelijking met de andere grote steden van het land een bovengemiddelde opgave heeft waar

het gaat om de aanpak van de grote-steden-problematiek. Ook de huidige recessie treft deze stad en regio weer het sterkst van het land. Het Rotterdamse bestuur wil niet meer te koop lopen met het feit dat de stad al jarenlang 'de verkeerde lijstjes' aanvoert, en toont vooral inzet op de korte termijn. Het COS-onderzoek laat zien dat ondanks alle goede inzet, de bevolking van de stad steeds armer wordt en dat de problemen blijven toenemen. Wanneer komt dit elementaire gegeven nu eindelijk eens tot uitdrukking in de verdeling van rijksmiddelen via Gemeentefonds en het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV)? Hoe is het toch mogelijk dat bij iedere verdeling van middelen de gemeente Amsterdam veruit het meeste geld krijgt, terwijl burgemeester Job Cohen en wethouder Rob Oudkerk recent nog erkend hebben dat de schaal en omvang van de grootstedelijke problematiek in Rotterdam vele malen groter is dan die in de hoofdstad.

Met de verdeling van de ISV-middelen in aantocht ga ik er vanuit dat hier nu echt verandering in komt. Dit vraagt om een andere vorm van solidariteit tussen lokale PvdA'ers en tussen gemeentebesturen. ISV-gelden dienen verdeeld te worden op basis van de ernst en omvang van de opgave, de hardheid van de plannen en de investerings- en opbrengstpotentie in de betreffende gebieden. De 'ieder krijgt een beetje'-mentaliteit dient doorbroken te worden, wil het Rotterdam lukken eindelijk eens tot structurele verbeteringen te komen.

MIGRATIEBELEID: EEN NIEUW VOORSTEL

Een ander vraagstuk met structurele effecten is het asielbeleid. Landelijk asielbeleid werkt in de lokale praktijk asociaal uit. We kennen op dit moment een landelijk asielbeleid dat ruime toegangsmogelijkheden tot procedures biedt, maar weinig kans op verblijf. De meeste mensen die uitgediende zijn, worden door het gebrek aan uitzettingscapaciteit niet uitgezet, maar 'verdwijnen' in de illegaliteit. Deze mensen verdwijnen misschien uit de statistieken, maar niet van

Het integratievraagstuk van Charlois *Dominic Schrijer Het gaat onze draaglast te boven!*

de aardbodem. Ze vinden huisvesting in die wijken waar zich veel lot- en landgenoten en familie bevinden, in illegale pensions of wonen bij elkaar in. Ze verdienen geld in de zwarte economie. De druk die deze mensen op deze wijken leggen is enorm. De leef- en woonomstandigheden van die mensen zelf zijn vaak erbarmelijk. Ik kan me voorstellen dat collega-bestuurders in steden een tijdelijk opvang willen bieden voor deze mensen, al is het maar om ze te helpen hun toekomst weer te richten op het land van herkomst. In Charlois komt het interventieteam deze uitgeprocedeerden nogal eens tegen. Aangezien de inzet van Vreemdelingenpolitie en Immigratiedienst volstrekt onvoldoende is, worden zij vrijwel nooit uitgezet (illegaal zijn is immers niet strafbaar dus de politie kan niets doen). Hulp bieden aan deze groep mensen kunnen we in Charlois overigens niet, daarvoor is de hulpvraag van legaal in Nederland verblijvende mensen simpelweg te groot. Probleemverschuiving is wat rest en is dus aan de orde van de dag.

En of de Nederlandse overheid nu wel of niet immigratieland wil zijn, doet er in de praktijk eigenlijk niet toe: er zijn altijd mensen geweest en er zullen altijd mensen blijven die om sociale, humanitaire, politieke of economische redens elders in de wereld een beter bestaan willen opbouwen. Andere westerse landen gaan daar veel minder krampachtig mee om dan Nederland. Iedereen die zich in ons land bevindt moet zich vooral zelf kunnen redden, maar als een niet-Nederlander dat lukt, dan mag hij zich hier op eens niet vestigen.

62 Een eerste nog niet geheel uitgekristalliseerd voorstel van mijn kant om deze situatie te verhelderen is dit: een volwaardig migratiebeleid houdt in dat een buitenlander die kan aantonen hier werk te hebben (legaal arbeidscontract in welke sector dan ook) en rechtmatige huisvesting, in aanmerking komt voor een tijdelijke werk- en verblijfsvergunning. Deze vergunning zou voor de duur van een jaar (ook korter) verstrekt kunnen worden en is maximaal vijf maal te verlengen. Er worden in die periode geen rechten opgebouwd rond sociale zekerheid of sociale

huisvesting. De normale premies dienen wel te worden afgedragen (geen valse concurrentie). Werknemer en werkgever dienen gezamenlijk afspraken te maken over zorgverzekeringen.

Als iemand langer in Nederland wil wonen en werken, en feitelijk aangeeft hier definitief zijn bestaan op te willen bouwen, dan dient hij het Nederlands Staatsburgerschap aan te vragen. Hiervoor moet hij — zeg — minimaal drie jaar gewerkt hebben, rechtmatige huisvesting hebben, de taal spreken en kennis hebben van Nederland. Hij/zij moet kortom in staat zijn zichzelf goed in ons land te kunnen redden zonder hulp (calamiteiten daargelaten) van de overheid. Vanaf dat moment gelden voor deze persoon alle rechten die ook gelden voor andere Nederlanders. Is dat oneerlijk of hard? Ik denk het niet. Het is gewoon helder. Als je hier tijdelijk geld wilt verdienen moet je een arbeidscontract hebben en goede huisvesting en als je hier definitief wilt vestigen dan worden er volstrekt reële eisen gesteld. Op deze manier kan ook een eind worden gemaakt aan het oneigenlijk gebruik van de huidige asielprocedure.

Wordt deze lijn doorgetrokken, dan ontstaat gelijk een goed toetsingskader voor het huwelijk met een buitenlandse partner. Wil je een partner van buiten Nederland trouwen dan moet er sprake van zijn dat er financieel zorg gedragen kan worden voor elkaar en dat het stel in staat is zichzelf te redden in de Nederlandse samenleving. Daarvoor is dan een baan en inkomen (dus geen uitkering) van minimaal een van de partners, reguliere huisvesting, en beheersing van Nederlandse taal en gewoonten noodzakelijk.

Voor jonge, laagopgeleide kansarme Antillianen, een groep waarvan inmiddels ook bekend is dat zij niet goed in staat is voor zichzelf zorg te dragen, ligt dit allemaal een slag anders. Zij verblijven hier volstrekt legaal, en worden geacht het eerste jaar van hun verblijf onderdak en verzorging te krijgen van familie, maar in de praktijk gaat dat heel vaak mis. We kunnen deze jongeren niet weren, en ik zie eigenlijk ook geen noodzaak om dat te doen. Hun kennis van taal en gewoonten is vaak beter dan van andere nieuw-

Het integratievraagstuk van Charlois Dominic Schrijer *Het gaat onze draaglast te boven!*

komers (iemand op MAVO-niveau spreekt naast Nederlands vaak Spaans en Engels) en het werken in de techniek, haven, schoonmaak en kinder- en ouderenzorg heeft voor hun nog een goede status. Probleem is echter dat ze al snel behoren tot de groep kansarme nieuwkomers en terecht komen in de kwetsbare buurten van een tiental grote steden. Ze treffen daar niemand om zich aan op te trekken of om zich door te laten corrigeren.

Er ontwikkelt zich in hoog tempo een vrijwel onbeheersbaar probleem in deze wijken, en ondertussen discussieert de landelijk politiek over het al dan niet wijzigen van een statuut! Voor deze groep moet met de grootste spoed een omvangrijk landelijk programma worden opgezet voor opvang, begeleiding en opleiding. Doen we dat niet dan is een groot deel van hen uiteindelijk aangewezen op de duurste vorm van begeleid wonen en hulp die er bestaat: de gevangenis. Mijn voorstel zou hier zijn om de AZC's in het land niet te sluiten maar — aangevuld met goede personele begeleiding — te gebruiken om deze groep tijdelijk op te vangen en ze de nodige bagage mee te geven, zodat ze op normale wijze in onze samenleving hun weg weten te vinden.

HET 'SPREIDINGSDEBAT'

In dit artikel heb ik voorstellen gepresenteerd om de spreiding van de verantwoordelijkheden voor kansarme migranten in de praktijk te realiseren. In de loop van de discussie is op mijn voorstellen uiteenlopend gereageerd. Allereerst waren er reacties van mensen — bewoners, lokale politici en verslaggevers — die dicht bij mijn definitie van kansarme migranten bleven en concreet op mijn voorstellen reageerden. Voor hen was het een opluchting dat nu eindelijk op beschaafde wijze en in de juiste termen over dit gevoelige maatschappelijke vraagstuk kan worden gesproken. Veel landelijke media hebben de discussie aangegrepen om zich te verdiepen in de dagelijkse praktijk en de leefwereld van bewoners in de betreffende wijken.

Over het algemeen is door de media op een

kritische doch integere manier verslag gedaan. Daarnaast ontwikkelde zich een meer abstract debat over de (on)wenselijkheid van spreiding van (kansarme) allochtonen. Zowel aan de rechter- als de linkerkant van het politieke spectrum ontstonden heftige reacties. De ene groep stelt dat het voornamelijk om een allochtonenvraagstuk gaat. De problematiek wordt door hen vengd tot een etnische kwestie. Een grote stad in Nederland die voor meer dan de helft uit buitenlanders bestaat kan in hun ogen niet goed functioneren. Een stelling die eerder begin jaren negentig al door Frits Bolkestein geponneerd werd. Hij, en daarna veel anderen, legden de nadruk op vooral culturele en religieuze factoren die de integratie en persoonlijke ontwikkeling van migranten zouden belemmeren.

Doordat in het verleden de discussie voornamelijk langs deze lijn is gevoerd, was voor sommigen onduidelijk dat mijn benadering een andere is. Niet afkomst of etniciteit, maar vooral de sociaal-economische positie is bepalend of iemand in staat is een volwaardig zelfstandig bestaan op te bouwen. Het onmiskenbare feit dat veel Turkse, Surinaamse en Marokkaanse gezinnen zich inmiddels hebben weten op te werken tot een nieuwe middenklasse in de grote steden, is hiervan de bevestiging. Een andere groep poneert de stelling dat iedereen in dit land vrij is om te wonen waar hij/zij wil en dat er daarom geen sprake mag zijn van gedwongen spreiding. Discussie gesloten. Allerlei spookbeelden van massale verhuizingen van allochtonen werden daarbij opgevoerd om de eigen argumenten kracht bij te zetten. Ook werden oplossingen in de volkshuisvestingssfeer aangedragen die ingrijpen op de reguliere woonmarkt, maar geen betrekking hebben op de doelgroep die ik juist benoem, de mensen die niet terecht kunnen op de reguliere woonmarkt.

Wat gestart is als een noodkreet uit de lokale praktijk dreigt te onttaarden in een theoretisch debat over de vrijheid en autonomie van het individu. Mijn pleidooi is steeds helder geweest: zonder regulier inkomen, fatsoenlijke huisvesting en beheersing van taal en gewoonten

Het integratievraagstuk van Charlois Dominic Schrijer *Het gaat onze draaglast te boven!*

heb je in Nederland weinig te kiezen, en ben je aangewezen op allerlei vormen van onrechtmatig wonen en werken. De veel geroemde vrijheden in dit land gelden met name voor mensen die wel op de reguliere woon- en arbeidsmarkt terecht kunnen. Voor hen die daar niet in slagen resteert al snel een bestaan in de marge van de samenleving, welke zich in toenemende mate concentreert in een aantal wijken van de grote steden van ons land. Inderdaad, in een deelgemeente als Charlois.

KENNIS, MACHT EN INKOMEN

Terwijl links-correct Nederland huiverend zijn neus ophaalt voor het begrip spreiding, is 'onvrijwillige spreiding' allang harde dagelijkse werkelijkheid. Het huidige volkshuisvestingsbeleid dwingt mensen met weinig al vele jaren te wonen in de slechtere stadswijken met hoofdzakelijk goedkope huurwoningen, en dwingt mensen zonder regulier inkomen soms te leven in de meest weerzinwekkende omstandigheden. Terwijl politiek Den Haag vooral reageert op spookbeelden van gedwongen spreiding, wordt in de praktijk al dagelijks ingegrepen in de onrechtmatige woonsituaties van mensen — tot huisuitzettingen aan toe — en lukt het niet voldoende alternatieve woonruimte elders in stad, regio of land te vinden.

En de PvdA? Mij wordt wel eens gevraagd is dit nu wel een echt PvdA-thema dat je op de agenda zet. Mijn antwoord daarop is simpel. Als we kijken naar het verleden dan is het helder. Voor alle sociaal-democratische bewegingen in Europa was het belangrijkste credo: spreiding van kennis, macht en inkomen. Het ging daarbij juist om het tegengaan van concentraties van kansarmoede. Doel was 'bestaanszekerheid bij een behoorlijke levenspeil voor een ieder'. Werk (inkomen) en huisvesting zijn altijd gezien als

cruciale voorwaarden voor het kunnen opbouwen van een fatsoenlijk bestaan.

Als we naar het heden kijken hoeven we weinig te verwachten van de regeringspartijen CDA, VVD en D66. De grote steden-problematiek is een blinde vlek voor dit en het vorige kabinet. Het kleine beetje extra geld dat beschikbaar is voor veiligheid, onderwijs en zorg wordt netjes uitgesmeerd over het gehele land. Op de bijdrage voor het grotestedenbeleid is flink gekort en de grote steden met een bovenmaatse opgave hoeven opnieuw niet te verwachten dat zij naar verhouding meer geld krijgen dan de steden die minder problemen kennen. De achterban van de regeringspartijen zal in zijn algemeenheid best solidariteit kunnen opbrengen voor kansarme migranten, maar als het concreet wordt gaat het op eens niet meer over het delen van verantwoordelijkheden, maar gaat het over het willens en wetens verspreiden van overlast en problemen. GroenLinks voedt met name het theoretische debat over de vrijheid en autonomie van mensen. Een discussie waarmee de bewoners in de betreffende wijken uiteindelijk niet geholpen worden. Alleen de SP snapt waar het om gaat en is bereid in deze stelling te nemen, maar ontbreekt het vooralsnog aan politieke en bestuurlijke kracht om zaken concreet in de praktijk te regelen.

De conclusie lijkt mij duidelijk: het over de gehele linie en met gespreide verantwoordelijkheid bestrijden van sociale onrechtvaardigheid, overlast, armoede, criminaliteit, uitsluiting, onrechtmatige huisvesting en arbeid in de grote steden is het meest actuele en brandende thema voor de PvdA van dit moment. Het gaat hier om het thema waarop de PvdA haar 'nieuwe' gezicht kan, neen, moet tonen!

* Een korte versie van deze bijdrage verscheen eerder (3 september j.l.) in het 'Rotterdams Dagblad'.